

Engedélyköteles a haknizás?

Munkáltatói és szerzői jogok pandémia idején

Szükség van a munkáltató engedélyére, ha egy zenész a munkaidején kívül stúdiófelvételen vesz részt? Ezek a külsős felkérések sok éve jelen vannak a hazai zenei életben, a pandémia miatt azonban most különböző problémákat vetnek fel. Az utóbbi hetekben e kérdés kapcsán nagyon eltérő vélemények is napvilágot láttak. Arról, hogy ki hogyan látja ezt a helyzetet, az előadó-művészeti törvény egyik alkotója, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének alelnöke, dr. Gyimesi László, valamint zenekari igazgatók, Ács Péter, Gyüdi Sándor, Hollerung Gábor és Horváth Zsolt mondták el nézeteiket, emellett a kérdés kapcsán felmerült, egyéb fontos zenekari ügyekről is beszélgettünk.

Dr. Gyimesi László

„A muzsikuskoknak bejelentési kötelezettségük van...”

■ *Az első szakmai állásfoglalást ön készítette el, ami a szakszervezet jogi véleménye. Hogyan került erre sor?*

– Felkérést kaptam, s a kérdés arra irányult, hogy van-e jogi akadály annak, hogy a hivatásos zenekarban foglalkoztatott zenészek a munkaidejükön kívül részt vegyenek hangfelvételek elkészítésében, szerződés alapján. Korábban nem is tudtam, hogy ilyen probléma létezik az együtteseknél, hiszen evidens, hogy a munkahelyi elfoglaltság az elsődleges, s ehhez a jogszabályok minden lehetőséget megadnak a munkáltatóknak, ugyanakkor a munkavállalóknak – a zenekari beosztás elkészítését követően – szabad időt is kell biztosítaniuk. Amikor nem a munkahelyükön vannak, amikor mást is csinálhatnak. E téren az előadó-művészeti törvény is elég szigorú, hiszen a muzsikuskoknak bejelentési kötelezettségük van a legtöbb tevékenységre vonatkozóan, ami a zenével kapcsolatos munkájukra vonatkozik. Be kell tehát jelenteniük, hogyha elmennek kamarazenekarba vagy színházi zenekarba kisegíteni, nem is beszélve a konkurens társulatnál való fellépésről. Mindezt hosszan sorolhatnám. Ráadásul a jogszabály azt is biztosítja, hogy ezt a munkáltató megtilthatja, amennyiben súlyosan veszélyezteti az üzemszerű munkarendet.

■ *A törvényen belül azonban akad néhány olyan tevékenység is, ami nem kapcsolódik a zenekari munkához.*

– Számos tevékenységre nem vonatkozik a bejelentési kötelezettség. Ilyen például a szerzői jogi oltalomban részesülő szellemi tevékenység is. Ilyen tevékenység a hangfelvétel rögzítés, amely az előadó-művészek legjelentősebb, a szerzői jog által védett joga. Így szabadidejében a muzsikusz teljesen jogszerűen vehet részt szerzői jogi védelem alá tartozó hangfelvételek készítésében. Ezt a tevékenységet nem köteles a munkáltatójának előzetesen bejelenteni, kivéve azt az esetet, ha a munkáltató és a munkavállaló a munkaszerződésben ettől eltérően

rően állapodik meg. Úgy vélem egyébként, azért is engem kért fel a kérdező szakmai állásfoglalásra, mert az előadó-művészeti törvény egyik kidolgozója vagyok, emellett az EJI, azaz az Előadó-művészeti Jogvédő Iroda Egyesületnek is megszületése óta vagyok az elnöke. A napi munkám során jogásként foglalkozom ilyen kérdésekkel. El kell mondjam, az a rendelkezés, amelyre hivatkoztam, sok éve létezik ... De elég evidens is mindez, hiszen ha például nem szimfonikus zenekarra gondolunk, hanem egy zenetanárra, aki a szabadidejében hangfelvételt készít, egyértelműen látszik, hogy ahhoz nem sok köze van az iskola igazgatójának. Miért kellene erről külön beszámolnia?

■ *A pandémia azonban új helyzetet teremtett...*

– Természetesen a munkáltatók mondhatják azt a munkavállalóknak, hogy nagyon kérik őket, kerüljenek minden olyan kontaktust, ami nem feltétlenül tartozik az életükhöz, ahol sok emberrel találkozhatnak, figyeljenek a veszélyre. De rögtön tiltással fenyegetni a zenészeket, és ehhez keresni a paragrafusokat, azt nem tartom helyesnek. Megjegyzem, hogy a felvételek szervezőire ugyanazok a járványügyi szabályok vonatkoznak, mint bármilyen más foglalkoztatóra, és a járvány nem feltétlenül csak az ilyen felvételek készítésekor jelenthet több veszélyt. Azt se felejtsük el, ezek a felvételek bárhol máshol is működhetnének, akár Pozsonyban is... Ráadásul egy filmzene-felvétel nagyon sokféle muzsikust kíván, jazz- és rockzenészeket, kevesebben vannak a klasszikus zenészek. Azért hozzák hozzánk ezeket a feladatokat, mert remek zenészeink vannak, akik kiváló kottisták. A stúdiófelvételek pedig jó fizetés kiegészítést jelentenek a muzsikuskoknak, akiknek az utóbbi időben eléggé elfogytak a plusz jövedelmeik, amiről a pandémia igen, de a munkáltatók nem tehetnek. Ugyanakkor a munkáltatónak se mindegy, hogy a zenészek jövedelmi helyzete hogyan alakul. Sajnos a járvány időközben részben megoldotta a helyzetet, mert rendezvényeket, így koncerteket ismét nem lehet tartani...

A Hubay Zeneiskola díszterme, amelyben számos felvétel készült korábban

Hollerung Gábor – Budafoki Dohnányi Zenekar

„A jelenlegi helyzetben egyetlen magatartás tekinthető felelősnek, ami engedélyhez köti a külső munkavállalást”

■ *Hogyan látja azt a kérdést, hogy kell-e engedélyt kérnie egy muzikusnak, van-e bejelentési kötelezettsége, ha nem a saját együttese által szervezett zenei felvételre megy, még akkor is, hogyha ezt a szabadidejében teszi?*

– A jelen időszakban különösen, de úgy gondolom, hogy „békeidőben” is, hiszen a munkáltató mérlegelheti, hogy ez a közreműködés sérti-e a munkaadó jogos érdekeit. Azonban különbséget kell tennünk aszerint, hogy a munkavállaló egy másik működő együttes, vagy egyéb, kultúrpolitikailag támogatott társulás munkájában kíván részt venni akár kisegítőként, akár munkavállalóként, vagy esetleg egy intézményrendszeren kívülről érkező felkérésnek szeretne eleget tenni. Ez utóbbiakat – különösen napjainkban – azért tartom aggályosnak, mert a nem transzparens és kontrollálhatatlan mechanizmusok okán adott esetben az egészségbiztonságot veszélyeztetik. Ezek az említett stúdiófelvételeken sok zenekar művészei és szabadúszó muzikusok jönnek össze, és így egy elburjánzó fertőzés több működő intézmény leállítását is eredményezhetné. Tavasszal, amikor az összes együttesnek le kellett állnia, és az államilag finanszírozott intézményrendszer biztosítani tudta legalább a munkavállalók alapbérét, viszonylag egyszerű döntés volt számomra mindenfajta külső munkavégzés megtiltása muzikusaim számára, hiszen ilyen típusú munkavégzés csakis az intézményrendszeren kívül létezett. És az élet engem annyiban bizonyosan igazolt, hogy – bár többnyire szóbeszéd útján – számos fertőzésről tudunk, ami ezeken a produkciókon

történt. A jelen helyzetben a szervezőknek érdemes lenne megfontolni egy intézményesült együttes felkérését, ami azért nagyobb fokú biztonságot eredményezne. Ugyanakkor a zenészek részéről sem túl etikus, hogy amikor együttesük leállásra kényszerül, azonnal az intézményrendszeren kívüli szektorban „kárpótolják” magukat.

■ *Felvetődött a stúdiófelvételek kapcsán az a gondolat is, hogy ha Magyarországon a tiltások miatt ezek nem tudnak elkészülni, akkor lehet, hogy más országba helyezik át a munkát.*

– Ha érdekükben állna, akkor már régen elvitték volna. De a magyar zenei életben most valóban az a központi kérdés, hogy milyen plusz jövedelemtől esnek el a muzikusok? Az egész hakni-ügy döntő mértékben budapesti kérdés. Ugyanakkor érdemes szembenéznünk azzal, hogy a hakni-mechanizmus egyfelől bizonyos mértékben az intézményrendszer kritikája, relatív rugalmatlanságának, nagyfokú konzervativizmusának, és többnyire alacsony kreativitásának tükrö, másfelől pedig a muzikus társadalom érthető, de nem mindig elfogadható magasabb jövedelem iránti igénye.

■ *Mindvégig fenntartotta az egyéb feladatokra szóló tilalmat a Budafoki Dohnányi Zenekarban?*

– A tilalmat nem, de az engedélyhez kötést igen, mert nem tartom ördögtől valónak az előadó-művészeti törvényben szereplő passzus (Emtv. 33. §.) – amelyre az NFZ igazgatója, Herboly Domonkos is hivatkozott – alkalmazását. A jelenlegi pandémiás időszakban az egészségvédelem mellett felértékelődött a rendelkezésre állás ténye is, hogy a kieső muzikusokat pótolni tudjuk. Mindazonáltal nyártól kezdve azért már elengedtem a

zenészeket közhasznú érdekeket szolgáló produkciókba játszani, beleértve azt is, hogy egy másik zenekarban ki-segítsenek. Azt a tényt ugyanis tudomásul kell venni, hogy Budapesten rengeteg olyan zenészt találni, akinek két zenekarban van állása, és ezt mindenképpen szükséges tolerálni. A közelmúltban tettem javaslatot a többi igazgató kollégának, hogy próbáljunk meg erről kommunikálni, egyeztetni. Ha valaki ugyanis kitűz például egy hatalmas apparátust igénylő műsort, amelyhez sok kiegészítőre van szüksége, elengedhetetlen lenne a partneri logika, hogy ne a muzsikuskok személyes döntésén, vállalkozókedvén múljon, hogy megszületik-e egy produkció, illetve egy másik együttes megoldhatatlan helyzetbe kerüljön. De arra sem kényszeríthetjük a muzsikust, ha mindkét munkáltatója megtiltja a másik produkciójában való részvételt –, hogy az egyik munkahelyén engedetlen legyen.

■ *Azzal is érvelnek, hogy a stúdiófelvételek bojkottálásával sok szabadúszó zenész maradna bevétel nélkül...*

– A komolyzenei életben a szabadúszó zenész fogalma meglehetősen értelmezhetetlen. A szabadúszók túlnyomó többsége vagy nem vállalja a munkahellyel járó köztartozásokat, vagy nem fér bele az intézményrendszerbe. A kérdésben felvetett probléma kicsit sántít, mert az intézményrendszeren kívül létrejövő produkciókban valójában túlnyomórészt állásban lévő zenekari muzsikuskok működnek közre a kevés szabadúszó mellett. Halkan merem csak azt az eretnek gondolatot felvetni, hogy magától értetődik-e az intézményrendszeren kívüli érdekek azon elvárása, hogy az ingyenes zeneoktatásban diplomát szerzett, majd a zenekari képzés hiányában a zenekari szakmát a zenekarokban elsajátított muzsikuskok közreműködésével az állami eszközökből keletkező emberi, szakmai és közösségi értékek intézményrendszeren kívüli érdekeket szolgáljanak és ezzel akár veszélyeztessék a közfeladatokat ellátó szimfonikus zenekarok működését? Ezért javasoltam mindenkinek, hogy mindezt mérlegelje, amikor a külső munkavállalást engedi, vagy korlátozza. Erre érkezett sokaktól az a válasz, hogy ezt jogilag nem lehet megtenni. Ez azonban tévedés.

■ *Tévedésnek tartja?*

– Határozottan. Gyimesi Lászlótól is egy olyan állásfoglalás érkezett, mely szerint egy stúdiófelvételen való közreműködés szerzői jogi oltalom alá tartozó szellemi tevékenység. Fontosnak tartom felhívni a figyelmet arra, hogy az Emtv. 33. paragrafusa a Kjt-ből (1992 évi XXXIII. tv a közalkalmazottak jogállásáról szóló tv. 44. §), ami akkor született, amikor még a teljes magyar kulturális élet közalkalmazotti jogviszonyban állt, került át ctrl C-vel 2009-ben. Az Emtv. esetében e kivétel átemelése azért is értelmetlen, mert az Emtv. által szabályozott teljes terület szerzői jogvédelem alá tartozó tevékenységet végez. A dolgot csak abból a szempontból

lehet vizsgálni, hogy a szerzői jog jogosultja valójában kicsoda. Számomra mértékadó jogi szakértők véleménye szerint a zenekari muzsikusknak nem keletkezik önálló szerzői (sem szomszédos – a nyilvánosságához közvetítéshez kapcsolódó) joga sem egy felvétel, sem egy hangversenyen való közreműködés kapcsán, hiszen egy zenekar tagjaként a jogok nem őt illetik, hanem magát az intézményt, a jogtulajdonost. Így a zenekari muzsikusk jogára való hivatkozás ebben az esetben egy fikció, és könnyen belátható, hogy egy zenekari muzsikusk egy zenekari produkció kapcsán a szomszédos jogokból önállóan semmit sem tud érvényesíteni, hiszen ehhez nincsen joga. Más kérdés lenne persze, ha egy zenekari muzsikusk önálló hanglemezt készítené, amelyen szólístaként, adott esetben hangmérnökként, vagy zenei rendezőként működne közre, hiszen az így létrehozott tevékenység egyéni jelleget mutat, és ezáltal rendelkezik az őt illető szomszédos jogokkal. Tehát valóban nem kell engedélyt kérni arra sem, ha valaki komponál, arranzsál, vezényel, stb, de a zenekari produkciók kapcsán a szerzői jogra hivatkozni helytelen.

Mindemellett még hivatkozhatunk számos jogszabályhelyre a Munka törvénykönyvéből is, mely a Munkáltatói jogos érdekének védelmében engedi a munkavállaló korlátozását. Hitem szerint közpénzből gazdálkodó intézmények vezetőiként jogunk és kötelességünk megvédeni azt a nemzeti értéket, amit létrehozunk, és óvni az emberi egészséget, amiért felelősek vagyunk. Úgy gondolom, a jelenlegi helyzetben egyetlen magatartás tekinthető felelősnek, ami engedélyhez köti a külső munkavállalást. Mindazonáltal hangsúlyozom, hogy egymást segítve, egymással egyeztetve a közfeladatot ellátó intézmények közötti átjárást fenn kell tartani!

Végig kellene gondolni, mi az érdeke a magyar kulturális életnek. A szakmai teljesítmények, a különböző zenei mechanizmusok mekkora hányada legyen a harki területen és mekkora az intézményrendszeri szférában? Nem vizsgáljuk soha, hogy e téren mekkora összegekről beszélhetünk, hogy a munkavégzés milyen mértékben történik az intézményrendszeren kívül, és hogy ez valóban szükségszerű-e? Ahogy persze arról sem beszélünk, hogy mindez szolgálja-e a jövőt vagy sem. Nem állítom, hogy erre egyértelmű és biztos válaszom van, de ezeket a kérdéseket végig kellene végre már gondolni...

Ács Péter – Óbudai Danubia Zenekar

„Szeretném, ha kidolgoznánk közösen egy egységes szabályozást”

■ *Mit gondol, kellene engedélyt kérnie egy muzsikusknak abban az esetben, ha nem a saját együttese által szervezett zenei felvételen vesz részt a szabadidejében?*

– A hivatásos zenekarok igazgatókollégáihoz hasonlóan én is nagyon rendezetlennek látom ezt a helyzetet. Az előadó-művészeti törvény valahogy kikerülte ezt a problémakört, pedig a stúdiózás több okból is komoly gondot jelent. E téren természetesen nekünk is van tapasztalatunk, hiszen időnként mi is eleget teszünk ilyen felkérésnek. A probléma egyik oka, hogy mi is – mint több zenekar – komoly beruházásokat hajtottunk végre, jelentősen fejlesztettük, bővítettük a hangszerállományunkat, és a zenészek ezt használják egyéb fellépéseken, így például a stúdiózások során is. Ezek a felvételek üzleti vállalkozások, és nincs olyan kézzelfogható társadalmi értékük, társadalmi hasznuk, mint például egy koncertnek. Mi azonban a saját tevékenységünkön túl a társadalmilag fontos előadó-művészeti tevékenység támogatásához adjuk a hangszereket, azért tartjuk karban, azért javíttatjuk, ha kell. Arról nem is beszélve, hogy a stúdiófelvételeknél nagyon sok esetben fel sincs tüntetve, hogy kik játszanak, nem találni meg ezeket az alkalmi társulásokat a nyilvántartott előadó-művészeti szervezetek között, ugyanakkor mi is viszontláttuk már a zenekarunk nevét olyan felvételen, amelyhez semmi közünk sem volt... Előfordult már, nem is egyszer, hogy a nevünkkel visszaéltek EU-n kívüli kiadók, ennek megakadályozása azonban nem egyszerű, s a tengeren túli cégekkel való pereskedés hosszadalmas és nagyon költséges folyamat. Szakmai és gazdasági szempontokból is fontos lenne, hogy ne a szürkegazdaságot erősítsék ezek a felvételek: váljon átláthatóvá, hogy egy adott produkciónak ki a megrendelője, valóban fizet-e adót, járulékot, illetve a közreműködők adnak-e számlát, stb. A hírek szerint előfordultak már megbetegedések ilyen stúdiófelvételen.

– A hírek szerint sajnos Covid-gócpont lett egy-két felvétel, nekünk is több muzsikuskunk érintett volt, de nem kaptunk megfelelő információkat a szervezőktől. Gondot jelent, hogy nem akarnak kommunikálni, miközben nekünk mindez a napi munkánkat érinti. Igazgatóként nem szándékozom beosztani a muzsikuskok szabadidejét, de vírusfertőzés esetén joga van a kollégáknak tudniuk arról, hogy úgy ülnek-e be a pultba, hogy esetleges vírushordozókkal dolgoznak együtt. Mindenkinek tudomásul kell vennie, hogy a munkahely élvez elsőbbséget a haknikkal szemben.

■ *Azt hittem eddig, hogy a stúdiózás régóta jelenlévő gondot jelentett a zenekari igazgatóknak, most azonban a vírusveszély miatt lett a probléma nagyon égető...*

– Sok-sok évvel ezelőtt is megfigyelhető volt már ez a jelenség, akkor még 100 márkás hakninak hívták. Mindez régen is gondot okozott, s a Szimfonikus Zenekarok Szövetségben én is többször felvettem, hogy foglalkozni kellene vele, de nem érte el a kollégák ingerküszöbét. Arról nem is beszélve, hogy amit nem lehet bizonyítani, az ellen nehéz fellépni. A mostani vírus helyzetben azonban már mindenkinek a saját produk-

cióit is veszélyezteti a haknizás. Egy vírussal megbetegedett muzsikusk miatt előfordulhat, hogy egy koncertet át kell tenni egy új dátumra, s ennek – a pluszpróbának, az ismételt kommunikációnak, a jegyek visszaváltásának – a többletköltsége milliós nagyságrendet is jelenthet. Nekünk például az évadnyitó hangversenyünket kellett lemondanunk, mert többen is pozitív eredményt produkáltak, és bizony volt olyan muzsikuskunk, aki stúdiófelvételen kapta el a fertőzést. Miközben számos szabály határozza meg a hivatásos együttesek feladatait és azt, hogy milyen mutatószámoknak, előírásoknak kell megfelelniük, a stúdiózásra ez már nem mondható el, holott éves szinten százmilliós üzletről beszélünk. Jó volna, ha ez az összeg az együtteseknél landolna. Hiszen igaz, hogy a legjobb zenészeket össze lehet gyűjteni, de mégiscsak másképp játszik az a fúvósszólam, amely együtt dolgozik évi száz előadáson, s művészileg összeszokott csapat.

■ *Egy másik igazgató említette, hogy felvetette a szervezőknek, a problémák elkerülése végett kérjen fel egy-egy együttest a felvételre.*

– Ebben a versenyhelyzetben egy hivatásos társulat nem győzedelmeskedhet. Mindannyian más feltételekkel tudjuk vállalni ezeket a felkéréseket, hiszen azok az adók, járulékok, amelyeket nekünk a munkavállalók után fizetni kell, megdrágítják a közreműködést. Arról nem is beszélve, hogy úgy vélem, nem arra kellene költenünk a többlettámogatást, hogy ilyen felvételeken közreműködjünk. Az lenne a fontos, hogy a stúdiók kötelesek legyenek az adatszolgáltatásra. Érdemes volna leülni az összes érdekelttel, az EMMI-vel, a Pénzügyminisztériummal, és meghozni a megfelelő szabályokat, hogy ez a terület is átláthatóbb lehessen.

■ *Az igazgatók között erről megszületett már az egységes gondolkodás?*

– Nagyon szeretném, ha a Szövetség lépne, ha kidolgoznánk közösen egy egységes szabályozást, de egyelőre nem látom, hogy foglalkoznának a kérdéssel. Pedig fontos kérdés, amelynek most már a zenekarokat is érintő pénzügyi vonzatai is vannak. S ha egyetértենék és elérnénk valamit a stúdiók bejelentési kötelezettsége ügyében, azt már sikernek könyvelném el.

■ *Mi a véleménye a zenekar saját felvételeinek kiadásáról, sugárzásáról, hozzáférhetővé tételéről?*

– E téren leginkább arra kell figyelni, hogy mindez milyen többletköltségekkel jár. Komoly díjakat kell fizetni egy online közvetítés során: nemcsak a kottakölcsönzésnek van ára, hanem annak is, ha az adott művet a neten sugározva adjuk elő. Ezek az összegek akár a milliós nagyságrendet is elérhetik. Mi ezt a kérdést már komolyan körbejártuk, hiszen néhány éve rendszeresen rendezünk ilyen közvetítéseket akár az Index.hu-n, akár saját online felületeinken. A nagyobb probléma az, hogy

A Magyar Rádió 22-es stúdiója

a Facebook vagy a YouTube algoritmusai rendszeresen lenémítják percekre az élő koncerteket, mert úgy értelmezi, hogy például az a Decca Classics 1993-as felvétele és nem élő előadás. Reklamálunk persze, de ha valaki éppen akkor kapcsol az adott csatornára, amikor az algoritmus nem engedélyezi a hangot, akkor csak egy némán muzsikáló zenekart lát. Azért is kell ezzel foglalkozni, mert a jelen helyzetben egyre gyakoribbak lesznek az online előadások. Ez persze nemzetközi történet, de jó volna, ha a többi szövetséggel összefogva legalább az Európai Unióban elérnénk, hogy ezek a közösségi médiumok először kérdezzenek és ne rögtön korlátozzanak.

Horváth Zsolt, Pannon Filharmonikusok

„Egy társulatnak saját etikája, mikroközössége, szakmai feladata van”

■ *Hogyan látja azt a kérdést, hogy kell-e engedélyt kérnie egy muzsikusnak, van-e bejelentési kötelezettsége, ha nem a saját együttese által szervezett zenei felvételt vesz, még akkor is, hogyha ezt a szabadidejében teszi?*

– Az én szakmai meggyőződésem, hogy a szimfonikus zenekari világ nem véletlenül épül olyan állandó társulatokra, amelyek esetleg szorúlnak kiegészítő muzsikusok szerepvállalására. Egy társulat több mint az adott koncerten elhangzó művek igényelte létszámú muzsikusok összessége. Egy társulatnak saját etikája, mikroközössége, szakmai feladata van. Az összecsisz-

lódás és az egyedi zenekari hangzás megtalálása lehet az a szakmai cél, amiért együtt dolgozunk. A piaci szempontokról nem is beszélve. A modern zenekarok nem csupán művészeti együttesek, hanem brandek. A támogatásért, a közönség figyelméért, az egyedi kínálatért mindenki a saját piacán kell, hogy versenylőnyre tegyen szert. Nem elvitatva azt, hogy támogatni kell a zenekari muzsikusok szólista és kamara-művészi igényeit a kiteljesedésük érdekében, azzal egyetértek, hogy a hazai jelenlegi gyakorlat ezen túlmenően káros folyamatoktól is terhes. A munkáltató „anyazenekarok” alacsony bérszínvonalára gerjeszti a más zenekarokban történő kereszt-haknizást. A Covid erősen ráirányította a figyelmünket erre a problémára.

■ *Ez mennyire jelentett, jelent gondot a Pannon Filharmonikusoknál?*

– Nálunk talán több szempontból is kevésbé, mint más régiókban, illetve a fővárosban. Adódik ez talán abból is, hogy a zenekarnál nagyon erős a társulati összetartás, de abból is, hogy sokkal kevesebb a hakni lehetősége. De benne van a gyakorlatban, és minden muzsikusunk külön engedélyt kér mielőtt elvállal plusz munkát bárhol máshol. A Covid idején pedig különösen körültekintően járunk el.

■ *Hogyan lehet ezt a megfelelő módon szabályozni?*

– A muzsikusoknak a munkaszerződésük előírja a munkáltatóval való egyeztetés kötelezettségét: a munkáltató anyazenekar biztonságos működésének fenntartása az elsődleges, és ha kell, akkor ehhez önkorlátozás-

ra van szükség. A piacon sehol máshol nem találkozunk azzal, hogy fix „társulatként” dolgozó csapatok tagjai egyik nap itt, másik nap ott dolgoznak. A Fradi focistája a szombati meccs után vasárnap nem húz Honvéd mezt, és az Audi gyár mérnöke nem jár bedolgozni a Mercedesnek. A probléma megoldása nagyon sokrétű, ezért megfontolt cselekvést, esetleg jogszabályalkotást kíván. Hasonlóan strukturális probléma, mint az orvosok hálapénzének kérdése. Nem elég megtiltani, komplex háttér szabályozásra és a stratégiai hosszú távú célok mentén történő együtt gondolkodásra van szükség.

■ *Mi a véleménye a zenekar saját felvételeinek kiadásáról, sugárzásáról, hozzáférhetővé tételéről?*

– Ugyanazt gondolom erről a területről is, mint a szimfonikus zenekarok hangversenyeiről. A Covid rákényszeríti az embereket az online fogyasztásra. Ha úgy képzeljük el az internetet, mint egy hatalmas piac, akkor azon is elgondolkodhatunk, hogy az a termék kívánunk lenni, ami a legkiválóbb, és megfizetik az árát, vagy az a termék, ami a minőségi kifogások mentén csak félláron, netán ingyen elvihető. Ez közös felelősségünk is. Nem értek egyet a korlátlanul megosztott, minőségi rostán át nem szitált tartalmakkal. Ugyanakkor az élő online közvetítések megmutatják az élő hangversenyek színvonalbeli különbségeit is. Más az online térben fogyasztó zenebarát, mint az élő koncertlátogató. Az élő közös élményben benne van az együtt létezés, együtt lélegzés élményének feloldása is a hibák iránt. A zenelejátszójaival egy térben ülő fogyasztó kritikussabb. A sok dimenzióból a streamben háromdimenzióssá válunk, és épp azok a hatások maradnak ki, amelyek elterelik a figyelmet a maximális minőségről. Ebből a szempontból a muzikusaink számára extra kihívást jelent, és újabb lehetőséget a fejlődésre. A pandémia a mi területünkön is újra gondoltat sok mindent. A kérdés az, hogy közös-e a cél, egy irányba megyünk-e mindannyian.

Gyüdi Sándor – Szegedi Szimfonikus Zenekar

„Lehet helyi szabályozást alkotni a művészeink külső szerepléseire”

■ *Hogyan látja azt a kérdést, hogy kell-e engedélyt kérnie egy muzikusnak, van-e bejelentési kötelezettsége, ha nem a saját együttese által szervezett zenei felvétellel megy, még akkor is, hogyha ezt a szabadidejében teszi?*

– Nem érzem munkaügyi kérdésekben igazán mérvadónak a saját megítélésemet, mivel nem vagyok jogász, de tapasztalt munkáltatóként nyilván nem először találkozom a problémával. Véleményem szerint a zeneművészi életformához hozzátartozik, hogy a muzikus nem csak a munkahelyén zenél. Ha minőségi produkciókban vesz részt (szólistaként lép fel, kamarazenél, színvonalas

együttesekhez csatlakozik), akkor tudása, tapasztalata gyarapodik, ez pedig a munkahelye számára is hasznos. Más kérdés, ha igénytelen munkákban „aprópénzre váltja a tehetségét”, munkaerejét amortizálja és ezzel romlik a zenekari teljesítménye... Saját zenekarának brand-építése szempontjából is lehet egyébként káros a művész „haknizása”, de ennek megítélése hasonlóan ingoványos terep.

■ *Ez mennyire jelentett, jelent gondot a Szegedi Szimfonikus Zenekarnál?*

– Nincsenek komoly gondjaink ezen téren. Egyetlen visszatérő probléma, hogy a környéken működő regionális zenekarok – nem lévén főállású tagságuk – koncertjeikhez kiegészítőkre szorulnak. Egyenként kérik fel tagjainkat, akik örömmel igent mondanak, abban bízva, hogy majd a beosztásuk alakításakor el tudják intézni, hogy szabadok legyenek – csakhogy kiderül, hogy a szőlőlamból egyszerre sokan szeretnének kimaradni az adott szolgálatból.

■ *Hogyan lehet ezt a megfelelő módon szabályozni?*

– Látható, hogy a Munka törvénykönyvében szereplő szabályozás értelmezésében a jogászok nem értenek egyet – ezt a vitát nem én vagyok hivatott eldönteni. Ugyanakkor lehet helyi szabályozást alkotni a művészeink külső szerepléseire nézve. A zenekarok számos olyan eszközt biztosítanak a tagjaiknak, melyeket a külső fellépéseiken is használnak (pl. hangszer és -tartozékok, formaruha), ezért cserébe a munkáltatók támaszthatnak feltételeket, tehát meg lehet egyezni a külső munkavégzés bejelentési vagy engedélyeztetési kötelezettségéről.

■ *Mi a véleménye a zenekar saját felvételeinek kiadásáról, sugárzásáról, hozzáférhetővé tételéről?*

– Azt hiszem, itt egyértelmű a szabályozás. A zenekar saját felvételeivel kapcsolatos jogokkal a törvényes képviselő – a közreműködők munkáltatója – rendelkezik. A sugárzásból, hozzáférhetővé tételből származó bevételek az Előadóművészi Jogvédő Irodán keresztül eljutnak a zenekarhoz, és az összegeket – melyek jellemzően igen kicsik – valamilyen szabályozott módon a zenekari művészeknek kell juttatni.

■ *Miként próbálnak meg védekezni a vírus ellen? Milyen eszközökkel élnek, hogy a próbák, előadások során ne fertőződjének meg a muzikusok és a közönség?*

– Ugyanazokat a módszereket használjuk, mint mások. A próbákon: lehetőség szerint lazább ültetés, gyakoribb szünetek, a szünetekben intenzív szellőztetés. A színházban: kötelező maszkviselés, gyakori kézferőtlenítés, alapos takarítás és fertőtlenítés. A koncertjeinken maszkban ül a közönség, és maszkot viselnek azok a művészeink is, akiket a hangszeres játékban ez nem akadályoz.

■ *Mi jelentette eddig – a vírusjárvány kezdetét óta – a legnagyobb nehézséget a szegedi zenekar életében, s mi volt az, ami önnek, igazgatóként adott többlet-tenni-valót?*

– Ebből a szempontból eltér a tavaszi és az őszi időszak. Tavasszal, a programok és a zenekari munka teljes leállítása idején a nehézséget az okozta, hogy a zenei élmény eljuttatására új munkaformákat, új csatornákat kellett találnunk. Jelenleg a koncertjeinket megtarthatjuk, most a feladat a zenekar működőképességének megőrzése, miközben tagjaink – a munkánk során, illetve az élet hétköznapi tevékenységei közben is – ugyanúgy megfertőződhetnek, mint mások.

■ *Milyen B-tervük van arra az esetre, ha netán ismét kijárási korlátozást vezetnének be?*

– Elővesszük és fejlesztjük a tavasszal kipróbált módszereket.

■ *Miként vélekedik, szükséges volna módosítani az előadóművészeti-törvényt? Mely pontokon kellene és miért változtatni?*

– Aktualizálni kell, mégpedig két irányban. Egyrészt az utóbbi időben az állami támogatásnak összességében is jelentős, új formái jelentek meg – ezeket harmonizálni kellene az Emtv. szerinti felosztási elvekkel és módszerekkel, tehát a központi költségvetésnek valamilyen egységes módon kellene megjelenni a zenekarok működtetésében. A másik átdolgozandó területet a munkajogi fejezetek jelentik. Az Emtv.-ben az előadóművészi munkavégzés specialitásainak megfelelően az Mt.-től való minden indokolt eltérést meg kellene fogalmazni.

■ *Hogyan látja, valóban inkább egy önálló zenekari törvényre volna szükség?*

– Az Előadó-művészeti törvény alkalmas a zenekarok működésének szabályozására, de egy módosítás során gondosabban körül kell járni az egyéb területektől – pl. a színházi szférától – való eltéréseket.

Lendvai György – MÁV Szimfonikus Zenekar

„A bejelentési kötelezettség azért nagyon fontos, hogy pontosan nyomon lehessen követni, ki, mikor, kikkel találkozott...”

■ *A felmerült, egymásnak ellentmondó jogi állásfoglalások tükrében a MÁV Szimfonikusok zenészeivel kapcsolatban milyen szabályozásokat vezettek be?*

– A vita tárgyát az előadóművészeti törvény 33. paragrafusa okozza, amely azt mondja ki, hogy az alkalmazottként foglalkoztatott zenészeknek minden más, külső munkájukat be kell jelenteniük, illetve azt a munkáltató megtilthatja, ha az „az előadó-művészeti szerve-

zet üzemszerű működését veszélyezteti”. Ez alól kivételt képez többek között a tanítás és „a szerzői jogi oltalom alá eső szellemi tevékenység”. Utóbbi az, amit másképp értelmeznek a jogi állásfoglalások, és most azért értékelődött fel ez a paragrafus, mert a különböző haknik, különösen a „stúdiózások” kapcsán felmerült annak a lehetősége, hogy a vírus a külső haknik kapcsán könnyebben bejuthat a zenekarokba. A magam részéről nem tudom, hogy kialakult-e vírusgócpontra a filmzene-felvételeken, a visszajelzések alapján úgy hallottam, hogy pont úgy betartották a takarításra, fertőtlenítésre, maszkhasználatra, testhőmérsékre vonatkozó előírásokat, ahogy nálunk a zenekari próbákon alkalmazzuk ezeket, de kétségtelen, hogy több zenekarban is vannak vírusos esetek a zenészek között. A magam részéről úgy döntöttem, hogy bevezetjük azt a gyakorlatot, hogy a törvény értelmében mindenkinek bejelentési kötelezettsége van, de nem tiltjuk meg ezeket a haknikat, ugyanakkor negatív teszt bemutatásához kötjük, hogy a zenész a zenekari próbafolyamathoz visszatérhessen. Ezt egyeztettem a szakszervezettel, a zenekari tanáccsal is, akik ebben támogattak. Vagyis ha durvábban akarok fogalmazni, akkor azt mondom, hogy lehet menni haknizni, de akkor mindenki számolja bele azt az időt és költséget, ami a teszt elkészítésével jár.

■ *Ez nyilván a magasabb fizetéssel járó filmzene-felvételeken megéri, de mi a helyzet akkor, ha valaki a saját kisebb kamaraegyüttesével szeretne koncertezni?*

– Nincs lehetőségünk külön kezelni ezeket az eseteket, még ha érzem is a problémát. Hiszen aki a triójával lép fel valahol, adott esetben ingyen, vagy jelképes összegért, esetleg régen lekötötték már ezeket koncerteket és a trió egyik tagja ráadásul a férje, akivel egy háztartásban él, annak ez a szabályozás aránytalanul nagy terhet jelent. Ugyanakkor most ebben az esetben is negatív tesztet kell hozni, és a zenészeink ehhez tartják magukat. A bejelentési kötelezettség azért nagyon fontos, hogy pontosan nyomon lehessen követni, ki, mikor, kikkel találkozott, így ha felüti a fejét a vírus, tudjuk, hogy kik voltak a kontakt személyek, akár nálunk jelenik meg a betegség, akár másik együttesben.

■ *Van lehetőség egyéni elbírálásra?*

– A teszt-kötelezettség alól csak azoknak adtam felmentést, akik tartós munkaviszonyban kötődnek egy másik zenekarhoz is, mondjuk nálunk is, máshol is fél-fél állásban vannak, ott nem kell minden egyes próbaciklus után hozni a negatív tesztet. Feltételezzük, hogy a másik zenekar is betartja az előírásokat. Persze, tudjuk, hogy a teszt sem véd meg teljesen, hiszen az első napon még nem mutatja ki az eredményt. A rizikót nem tudjuk megszüntetni, de ezekkel az előírásokkal talán jelentősen csökkenthetjük.

(Réfi Zsuzsanna és Kiss Eszter Veronika)